

Key words: *parental attitudes, life scenario, Ego – state.*

УДК 159.98

Яна Геннадіївна ПАРАМОНОВА,

студентка 3 курсу соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України (м.Харків);

Тетяна Василівна СЕЛЮКОВА,

старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національного університету цивільного захисту України
(м.Харків)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9038-2775>

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКУРСНИКІВ

У роботі представлено теоретичний аналіз стану вітчизняних та зарубіжних психологів у галузі досліджень соціально-психологічної адаптації. Аналізуються особливості соціально-психологічної адаптації першокурсників курсантів та студентів НУЦЗУ.

Ключові слова: *адаптація, соціально-психологічна адаптація.*

Розвиток особистості молоді людини та її становлення в суспільстві як фахівця тісно пов'язані з періодом здобуття освіти у вищому навчальному закладі. Важливими для успішного проходження цього етапу є перші місяці навчання, які вимагають від першокурсника високої здатності пристосовуватися до змін та долати труднощі шляхом використання власних ресурсів та підтримки соціального оточення.

Соціально-психологічні наслідки переживання першокурсниками труднощів в адаптації до курсантського та студентського життя, а також фактори впливу на цей процес вивчали чимало американських дослідників (Р. Аселтін, Р. Дайсон, К. Ренк, М. Метіз, Дж. Грейсон), а також вітчизняні фахівці (М. Дідора, В. Яцула, Р. Попелюшко, Н. Пилипенко, В. Скрипник). Водночас недостатньо уваги приділено методам соціально-психологічної допомоги першокурсникам в адаптації до студентського життя, що можуть включати індивідуальне консультування та групову роботу з використанням різних терапевтичних підходів [1, с. 242-243].

Зокрема, протягом останніх 20-тироків значного поширення в США та Великобританії в роботі з молодими людьми, які мають емоційні та поведінкові розлади, набула сфокусована терапія як короткостроковий

метод втручання, що має наметі досягнення швидкого терапевтичного результату в ситуації клієнта через чіткі, невеликі зміни в його поведінці та в інтерпретації поведінки [2, с. 280-286].

Метою роботи є дослідження показників та факторів соціально-психологічної адаптації першокурсників курсантів та студентів Національного університету цивільного захисту України до студентського життя. Загальна вибірка досліджуваних складала 65 респондентів. В дослідженні використовувались наступні методики: методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонда (в адаптації А. К. Осницького).

Опитувальник соціально-психологічної адаптації, СПА – методика, розроблена одним з творців гуманістичної психології Карлом Роджерсом.

Виявляє ступінь адаптованості-дезадаптированості особистості в соціальній сфері, і в якості підстав для дезадаптації передбачає ряд різноманітних обставин: низький рівень самоприйняття; низький рівень прийняття інших, тобто конфронтація з ними; емоційний дискомфорт, який може бути дуже різним за своєю природою; сильну залежність від інших, тобто екстернальність; прагнення до домінування.

Стимульний матеріал представлений 101 твердженням, які сформульовані в третій особі однини, без використання будь-яких займенників. Цілком ймовірно, така форма була використана авторами для того, щоб уникнути впливу «прямого ототожнення». Тобто ситуації, коли випробовувані свідомо, безпосередньо співвідносять твердження зі своїми особливостями. Даний методичний прийом є однією з форм «нейтралізації» установки тестованих на соціально-бажані відповіді.

Авторами виділяються наступні 6 інтегральних показників:

1.«Адаптація»; 2.«Прийняття інших»; 3.«Інтернальність»; 4.«Самоприйняття»; 5.«Емоційна комфортність»; 6.«Прагнення до домінування».

Кожен з них розраховується за індивідуальною формулою.

Результати співвідносяться зі шкалами бланка-ключа. Підрахунок проводиться простим підсумовуванням тих балів, які випробовуваний зазначав в бланку при відповіді.

Показник самоприйняття на рівні нижчому за норму виявлено у 35 обстежених; на рівнях норми – у 20, а на вищому за норму – не виявлено в жодного з досліджуваних. Встановлено переважання низького показника самоприйняття у досліджуваних першокурсників.

Показник прийняття інших на рівні нижчому за норму характеризує 40 досліджуваних, нормативний рівень виявлено у 15 першокурсників, а на рівні вищому за норму встановлено у 10 осіб. Слід зазначити, що попри переважання низького рівня в групі, спостерігається тенденція до зростання прийняття інших.

Показник емоційного комфорту як показник СПА виявлено на рівні нижчому за норму у 40 досліджуваних, на рівні норми – у 25, а показник на рівні вищому за норму не виявлено у жодного з обстежених вибірки. Констатуємо переважання низького рівня у групі.

Показник інтернальності – встановлено переважання кількості досліджуваних з низьким рівнем зазначеного показника: таких у групі 32 особи; нормативний рівень та рівень вище за норму представлено практично однаково – 16 та 17 відповідно;

Показник домінування в цілому також має негативацію – показники нижчі за норму властиві більшості вибірки – 39 досліджуваним, нормативний рівень виявлено у 20 досліджуваних, вищий за норму – у 6 осіб.

Узагальнюючи результати описової статистики групи першокурсників, маємо підстави констатувати розподіл практично всіх показників СПА з вектором до низьких рівнів розвитку зазначених інтегральних показників.

В цілому аналіз структури і змісту психологічної дезадаптації першокурсників НУЦЗУ дає можливість визначити основні тенденції, зокрема: серед досліджуваних респондентів зустрічаються як соціально-психологічно адаптовані особи, так і з проявами соціально-психологічної дезадаптації різного ступеня вираженості; самоприйняття забезпечує процеси адаптації особистості у групі звичайних адаптованих досліджуваних; прийняття інших як змістовна ознака адаптації не впливає на вибір соціалізації особистості, проте визначає та забезпечує її адаптаційні механізми; порушення емоційного комфорту структурує та змістовно характеризує як процеси адаптації/дезадаптації, так і механізми соціалізації особистості в середовищі; потреба в домінуванні виступає експансивним механізмом конструювання власного життєвого простору, що забезпечує певну протидію особистості до соціалізації в середовищі; визначено причини соціально-психологічної дезадаптації дезадаптованих першокурсників та психологічні особливості адаптації адаптованих першокурсників за мірою та ступенем їхнього занурення до соціалізації та у зв'язку з рівнем навіюваності особистості.

Список бібліографічних посилань

1. Галецька І. Самоефективність у структурі соціально-психологічної адаптації // Вісник Львівського університету. Сер. "Філософські науки". 2003. Вип. 5. С. 242-443.

2. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Перспективы социальной психологии. Москва: Аспект Пресс, 1999. 429 с.

The paper presents a theoretical analysis of the state of domestic and foreign psychologists in the field of research of socio-psychological adaptation. Peculiarities of social and psychological adaptation of first-year cadets and students of NUTSZU are analyzed.

Key words: adaptation, social and psychological adaptation.